

بسم الله الرحمن الرحيم

وسوسہ مرزا

میل فوشہ

ترجمہ: مگر سرور علی احمدی نوحہ دانی

استاد یار جغرافیائی سیاسی دانشگاہ تربیت مدرس تهران

ویراستار: ابوالفضل کلوندی کاتب

قطب علمی جغرافیائی سیاسی دانشگاہ تربیت مدرس تهران

تابستان ۱۳۹۵

انتشارات پاپی

سرشناسه : فوشه، میشل، ۱۹۵۷ - م. : Fauchoux, Michel
 عنوان و نام پدیدآور : وسوسه مرزها/ میشل فوشه؛ ترجمه سیروس احمدی نوحدانی؛ ویراستار : ابوالفضل کاوندی کاتب.
 مشخصات نشر : مشهد: پاپلی، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۲۵۸ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۳۶-۵-۵۶
 وضعیت فهرست نویسی : فیها
 یادداشت : L'obsession des frontières, 2007. : عنوان اصلی.
 موضوع : مرزها
 موضوع : Boundaries
 موضوع : اختلاف مرزی
 موضوع : Boundary disputes
 موضوع : سیاست جهانی -- ۱۹۸۹ م.
 موضوع : - World politics -- 1989
 شناسه افیس : احمدی نوحدانی، سیروس، ۱۳۴۵ -، مترجم
 شناسه ورود : کاوندی کاتب، ابوالفضل، ۱۳۶۳ -، ویراستار
 رده بندی کتبه : ۱۳۲۳JC / ۵۹۹ف ۱۳۹۵
 رده بندی دیویی : ۱۳/۳۳۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۴۵۰۵۱

مرکز پخش مشهد:

انتشارات پاپلی: بلوار سجاد، بلاک ۹۲، ت۴ - ۴۰ - ۳۷۶۴۰۰۴۰ - ۳۷۶۸۲۳۲۶ - ۵۱

مدیر فروش: امیدخدایی ۹۵۶۲۱۶۸۸ - ۰۹ - تلف: دورنگار: ۳۷۶۲۱۶۵۸

e. Mail: khodayi_1987@yahoo. com

نام کتاب: وسوسه مرزها

نویسنده: میشل فوشه

ترجمه: دکتر سیروس احمدی نوحدانی

ناشر: انتشارات پاپلی

مدیریت تولید: قطب علمی جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس تهران

مدیر اجرایی: امید خدایی

ویراستار: ابوالفضل کاوندی کاتب

تایپ و حروفچینی: محمود احمدی

صفحه آرای و طرح جلد: مرضیه حاجی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه، قطع: وزیری - تعداد صفحات: ۲۲۴

نوبت چاپ: اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۲۶-۵۶-۵

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: موسسه چاپ آستان قدس رضوی

فهرست مطالب

۷	دیباچه مترجم
۱۱	معرفی نگارنده
۱۳	پیشگفتار برای ترجمه فارسی کتاب «وسوسه مرزها»
۱۵	روزآمد بودن مسایل مرزی
۱۶	گرایش‌های عمومی در صحنه مرزی
۲۱	مقدمه: هنر مرزها
۲۵	چهار مرحله جهانی سازی و مرزهای آنها
۳۰	صحنه مرزی ماصر
۳۲	مرزها، نهاد هستند

فصل اول - تنظیم مرزها

۴۰	مرزهای کشور مرکز چین
۴۲	چین و روسیه: بیش از سه قرن رزمندگی
۴۳	استراتژی ۵۰/۵۰
۴۵	چین و هند: معمای دعاوی دائمی
۴۸	جنوب شرقی آسیا: کهن‌ترین مرزهای دنیا
۵۳	قضیه معبد پره آ و بهار
۵۳	مرز، نقشه‌ها و ترسیم
۵۶	خاورمیانه: چگونگی ترسیم خط مرزی روی شن؟
۶۰	خاور نزدیک: مرزهای نامطمئن و رسمیت نیافته (۲۰)
۶۲	استفاده بهینه از حدود موروثی: برنامه مرزی اتحادیه آفریقایی
۶۸	عامل چین
۶۹	تنظیم مرزها براساس حقوق و تاریخچه خطوط ترسیمی
۷۳	یک حکم داوری از دیوان بین‌المللی دادگستری
۷۵	رخدادهای دیوان دائمی داوری
۷۶	تنظیم مرزها: بر مبنای واقعیت‌های ژئوپلیتیک محلی
۷۷	رویه قضایی بادیتر
۷۸	رؤیای دست نیافتنی بولیوی در اقیانوس آرام
۷۹	تنظیم مرزها با کمک فناوری
۷۹	آمازون برزیل
۸۲	ضرورت کنترل مرزهای صحرا
۸۴	تنظیم مرزها از راه حفظ طبیعت

فصل دوم - حصارکشی حدود

۸۹	خط دیوارند یا حصار غیر قابل اجرا
۹۳	پایگاه جهادی‌ها
۹۶	خط کنترل کشمیر
۹۸	پیشینه دیوارهای مغرب در بیابان‌های صحرا
۹۹	حصار امنیتی میان اسرائیل و سرزمین‌های فلسطین: مرز آینده
۱۰۱	هفت حد و خطوط جدا سازی
۱۰۴	حصار امنیتی
۱۰۹	دیوارها و موانع پیش گیرنده
۱۱۲	دو راهی امنیت و آزادی
۱۱۲	مرز آمریکا، صحنه سیاست
۱۲۰	قبرس و مرز نامتقارن
۱۲۳	خط صلح و گشایش منطقه‌ای: تضادها در ایرلند

فصل سوم - تولید مستمر مرزهای سیاسی

۱۲۷	اروپا، قاره‌ای نو
۱۲۸	قاره آزمایشگاه
۱۲۹	«وضع موجود» می‌تواند مبنای آشتی باشد
۱۳۰	«وضع موجود» بهتر از هیچ (در نبود گزینه‌های دیگر)
۱۳۱	مناقشه‌ای یخ زده
۱۳۲	سیاست شرقی لهستان
۱۳۴	سیاست‌های مرزی روسیه: امنیت یا اعمال نفوذ
۱۳۸	مشکل اوکراین
۱۳۹	مرزها و تفسیر تاریخ
۱۴۱	بازی مرزها در قفقاز
۱۴۳	مدیریت طولانی‌ترین مرز زمینی دنیا با متحد قزاق
۱۴۵	روس‌های ماورای مرز
۱۴۸	آسیای میانه و قزاقستان: ساخت ملی در صحنه مرزی
۱۵۲	برون بوم سازی جدید

فصل چهارم - جایجایی مرز برای تنظیم سرحدات

۱۵۷	ترسیم مرز: خدا و شاهزادگان، ریاضیات و طبیعت
۱۵۹	دیگری در اروپا
۱۶۰	یوبایی اتحادیه: عقب بردن مرزها برای تعیین سرحدات

۱۶۳	یکپارچه‌سازی پیرامون در نظام اروپایی
۱۷۰	شکل‌گیری مرز اورال
۱۷۳	تبیین گفت‌وگو: پرسش‌های جدید
۱۷۶	ظرفیت یکپارچه‌سازی
۱۷۷	سناریوی آمریکا: همه کشورهای قاره به جز روسیه
۱۸۱	سناریوی کنفدرال: پیوند افق‌ها
۱۸۴	سناریوی بدون ترکیه
۱۸۵	سناریوی بازار بزرگ قاره‌ای
۱۸۷	سناریوی مرزهای موقت
۱۸۹	نتیجه‌گیری
۱۸۹	نگرانی فرانسه از مرزها

پیوست

۱۹۵	گاه‌شمار مرزها (۱۹۹۰-۲۰۱۲)
۲۰۲	ادامه برخی مسائل مرزی در سال ۲۰۱۲

یادداشت‌ها

۲۰۳	مقدمه
۲۰۳	۱- تنظیم مرزها
۲۰۵	۲- حصارکشی حدود
۲۰۷	۳- تولید پی در پی مرزهای سیاسی
۲۰۸	۴- جابجایی مرز برای تنظیم سرحدات

۲۱۲	نتیجه‌گیری
۲۱۳	فهرست منابع

دیباچه مترجم

مرز، افزون بر اینکه موضوع مطالعه در جغرافیای سیاسی است یک موضوع سراسر ژئوپلیتیکی است. بایسته است که به مرزها نگرش خردوارانه و کاربردی وجود داشته باشد و از نگرش کنش‌پذیر (منفعل) و تدافعی پرهیز شود. برتری نگرش خردوارانه به مسایل مرزی این است که روابط ملل، در فضاهای اختصاصی‌شان تعیین و مشخص می‌شود. در بیشتر کشورها، برای مباحث مرزی و رسم خطوط آنها به گذشته و تاریخ ارجاع می‌شود. برای نمونه در آفریقا، و حتی در اروپا همچنان مجادله‌ها، وجود دارد. در آفریقا فراوانی مرزهای ترسیم شده در زمان استعمار همچنان موضوع بحث است و کشورها خواستار تغییر برخی از این مرزها هستند.

پایان یافتن جنگ سرد موجب شد شکل‌بندی‌های جدید مرزی بویژه در اروپا و آسیا روی دهد. جهانی‌سازی که در بعد اقتصادی، نظر داشت مرزهای تردد کالا، خدمات و انسان‌ها را کاهش دهد، ظهور فناوری‌های نو و بویژه فضای مجازی هم که عده‌ای انتظار داشتند موجب کاهش مجموعه مرزی کشورها شود، اما در سال‌های اخیر چنین نشد و در دو دهه اخیر بویژه پس از فروپاشی شوروی، مرزهای جدیدی بوجود آمد.

مطالعات مرزی با گردآوری عناصر گوناگونی که در نظر قرار نگرفته‌اند، زمینه گسترده مطالعات علمی است. مرز چیست؟ میشل فوشه در کتاب «بچه‌ها، مرزها»، مرز را چنین تعریف می‌کند: «مرزها ساختارهای اولیه فضایی و اشکال خطی با سارکود ناپیوستگی ژئوپلیتیک، علامت‌گذاری و نشان‌گذاری بر مبنای ثبت سه امر واقعی، نمادین و تخیلی هستند». مرز از منظر فلسفی، ناشی از تمایز و تفاوت در جهان خلقت است. من کیستم؟ تو کیستی؟ گستره اختیار و حاکمیت من کجاست؟ مرز تعیین‌کننده حوزه اقتدار، حاکمیت و گاه مالکیت است. از دیرباز، انسان برای تمایز خود از دیگری و نشان دادن حوزه اقتدار و حاکمیت خویش، از مرز استفاده کرده است.

از منظر ژئوپلیتیک، مرز در وهله اول، حریم پیوسته یک مجموعه فضایی یا یک کشور است و نسبت به آن در سطح داخلی چنان انسجام سیاسی وجود دارد که مانع ورود بی‌اجازه هر آنچه در بیرون سرزمین قرار دارد به درون سرزمین می‌شود. بدین سبب موانع گمرکی (که سابقاً درون سرزمین قرار داشتند و مانع شکل‌گیری بازارهای متحد بودند) به مناطق مرزی منتقل شدند. اندک

اندک، مرزها با انواع پوشش و موانع سخت محصور شدند. در واقع فضای درون مرز، فضای گسترش حاکمیت دستگاه حکومتی و نیز فضای احساس تعلق و وابستگی جمعیت بر مبنای منافع مشترک است که در یک سرزمین خاص برهم منطبق و سرزمین واجد همگونی شده، وطن نام گرفته و در آن وحدت رویه سیاسی و اداری حاکم می‌شود.

از سوی دیگر، مرزها همچون فضای جداسازی و تمایز روابط با دیگر سیستم‌های سیاسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در این نگرش، مرزها دارای کارکرد استراتژیک و ژئونظامی (آفندی/پدافندی)، دیپلماتیک، مانع گمرکی، بهداشتی، مهاجرت و... هستند. بدین ترتیب، در برخی مناطق مرزی شاهد ساخت دیوارها و حصارهای جداسازی هستیم. در مرزها، انواع روش‌های کنترل به کار گرفته می‌شود.

وق بین الملل عمومی چنین مقرر ساخته که: هر نظام حقوقی در وهله نخست بایستی فضای فعالیت موضوعات حنفی خود را تعیین حدود نماید. بدین ترتیب در جامعه بین‌الملل که جوامع گوناگون در آن زندگی می‌کنند، تعیین حدود فضایی صلاحیت‌ها یعنی تعیین مرزها یکی از وظایف اساسی حکومت است. در واقع طبق این تعریف حقوقی، مرز میان دو کشور، تعیین متقارن صلاحیت‌های قانونی است که با مرز جنبه جهان شمولی داده و تعریف جدیدی از مرز ارائه می‌دهد. طبق این تعریف، مرز یک خط جدا کننده، متمایز کننده و با خط اول جبهه نیست بلکه مرز نقطه شروع مبادله کالا، انانیه، خدمات و جابه جایی افراد است. در این کتاب میشل فوشه^۱ تلاش کرده تا این تعریف از مرز را نه تنها کند که نباید به مرز همچون یک تهدید نگریست بلکه مرز یک فرصت است به مانند کشورهای توسعه یافته که توسعه را از مرزها آغاز و به سمت داخل هدایت می‌کنند.

فرانسه از دیرباز دارای مکتب ژئوپلیتیک است و جغرافیدانان بزرگی در فرانسه بوده و هستند و آثار فاخر علمی دارند. به دلیل آشنایی کمتر متخصصین جغرافیای سیاسی در ایران با زبان فرانسه، تاکنون انتقال مفاهیم از این مکتب به جامعه فارسی زبان به خوبی انجام نشده است. برخی کتاب‌ها و آثار جغرافیایی هم که از زبان فرانسه به فارسی ترجمه شده‌اند، به دلیل آشنایی کمتر مترجمین با جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک و اصطلاحات تخصصی این رشته علمی، انتقال مفاهیم به درستی انجام نشده است.

مدعی نیستم که این کار کامل و بدون نقص است لذا از همه علاقمندان و متخصصان گرامی که این کتاب را مطالعه می کنند درخواست دارم نظرات و انتقادات و پیشنهادهای اصلاحی خود را از بنده دریغ نفرمایند و به رفع معایب ترجمه کمک نمایند.

در متن کتاب، اصطلاحات و واژگانی به کار رفته بود که به سختی می توانستم برای آنها برابر نهاد مناسبی بیابم. همین موارد موجب شد تا برای ترجمه این کتاب زمان زیادی صرف شود. پاراگراف بندی دقیقاً به مانند متن اصلی است. اما زیرنویس های هر صفحه، از مترجم است. توضیحات نگارنده در آخر کتاب آورده شده و شماره این توضیحات درون پرانتز () مشخص شده است. خواننده می تواند با مراجعه به آخر کتاب در بخش یادداشت ها، توضیح نگارنده مربوط به شماره مورد نظر را بداند.

در اینجا ر خود لازم می دانم از پروفیسور میشل فوشه که این کتاب را به همراه یک کتاب دیگر برایم ارسال داشت و درخواست اینجانب، پیشگفتاری برای ترجمه فارسی این کتاب نگاشت، و نیز از پروفیسور برنارد هوکاد، استاد بازنشسته مرکز تحقیقات علمی فرانسه که عامل آشنایی اینجانب با نگارنده بوده نیز از دکتر محمد رضا حافظ نیا (استاد برجسته جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک دانشگاه تربیت مدرس و استاد اینجانب) که زحمت آوردن کتاب ها را از فرانسه متقبل شدند کمال قدردانی و سپاسگذاری را داشته باشم. زائرهای محترم هسته قطب علمی جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس که مشوق اینجانب برای ترجمه کتاب بودند کمال سپاسگزاری را دارم.

همچنین لازم است از خانم ها مریم ایروانی و پریناز کیدی که در ترجمه بخش هایی از متن کمک کردند، از آقای ابوالفضل کاوندی کاتب که زحمت ویرایش متن را عهده دار شدند، از آقای محمود احمدی که زحمت تایپ متن را بر عهده داشت، از خانم ادر فربانیور که مقابله خوانی متن را انجام دادند و نیز از همه عزیزانی که به نحوی در انجام این کار مرا یاری رساندند قدردانی نمایم.

در جدول زیر برابر نهاد برخی اصطلاحات فرانسوی در متن ارائه شده است. برخی واژگان در این کتاب برای نخستین بار توسط نگارنده برای مفاهیم مرزی به کار رفته است مانند Dyade که از نظر ترمینولوژی به معنای «دوگانه» می باشد و در ترجمه آن از «مرز مشترک» استفاده کرده ام. یا Tripoint که به معنی سه نقطه است و در متن آن را «مرز مشترک سه کشور» ترجمه کرده ام.